



Številka: 103-01-1/2021/5 EPA 1994–VIII
Ljubljana, 11. 10. 2021

Predlog

Državni svet Republike Slovenije je na 44. seji 13. 10. 2021, na podlagi druge alineje prvega odstavka 97. člena Ustave Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04, 68/06, 47/13, 75/16 in 92/21), sprejel naslednje

M n e n j e

k Poročilu o delu Inšpektorata Republike Slovenije za delo za leto 2020

Državni svet je obravnaval Poročilo o delu Inšpektorata Republike Slovenije za delo za leto 2020, ki ga je v obravnavo Državnemu zboru predložila Vlada Republike Slovenije (v nadaljevanju: Vlada), pripravil pa ga je Inšpektorat Republike Slovenije za delo (v nadaljevanju: IRSD).

Državni svet **se je seznanil** s poročilom.

IRSD poroča, da je njegovo delo 2020 v precejšni meri zaznamovala epidemija COVID-19. Pojav virusa COVID-19 je terjal sprejetje številnih novih predpisov z namenom čim bolj uspešne zaježitve širjenja virusa, podpore gospodarstvu in preprečitve odpuščanja delavcev. Številne določbe iz t. i. interventne zakonodaje so se nanašale tudi na delo IRSD, pri čemer so mu bile dodeljene dodatne naloge in pristojnosti.

Zaradi epidemije so se vnaprej začrtane prioritete nadzorov IRSD, opredeljene v programskih usmeritvah IRSD za 2020, bistveno spremenile. Spričo epidemioloških razmer je leto 2020 zaznamoval tudi povečan interes delodajalcev za opravljanje dela delavcev od doma, pri čemer je bil IRSD v času od začetka 2020 do prve razglasitve epidemije obveščen o 1.266 delavcih, ki so opravljali delo na domu, konec leta pa je delo od doma organiziralo že 20.757 delodajalcev. Hitremu porastu dela na domu se je moral prilagoditi tudi IRSD, ki je v sodelovanju z Ministrstvom za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ) ter Ministrstvom za javno upravo (MJU) decembra 2020 vzpostavil elektronsko obveščanje IRSD o nameravanem organiziranju dela na domu. Slednje je omogočilo večjo preglednost obvestil in njihove vsebine, IRSD pa je bilo privarčevanega kar nekaj časa z (do tedaj ročnim) vnašanjem podatkov v informacijski sistem IRSD.

Tudi v okviru IRSD je 2020 v povečanem obsegu delo potekalo od doma, zaradi narave nalog IRSD pa so inšpektorji kljub specifični situaciji še vedno opravljali

nadzore pri zavezancih na vseh treh področjih – na področju delovnih razmerij, varnosti in zdravju pri delu ter na področju socialnega varstva.

Leta 2020 je imel IRSD na voljo za svoje delo 5.328.011 evrov integralnih namenskih sredstev, iz naslova nedavčnih prihodkov pa je IRSD 2020 obračunal 4.419.639 evrov terjatev. IRSD je sicer 2020 opravil več kot 17.334 inšpekcijskih pregledov, od tega na področju nadzora delovnih razmerij 10.031 pregledov, na področju nadzora varnosti in zdravja pri delu 7.016 pregledov, inšpektorji za socialne zadeve pa so opravili 287 pregledov. Inšpekcijski pregledi so bili redni, izredni ali kontrolni (z navedenimi se preverja uresničevanje izrečenih ukrepov). Poleg inšpekcijskih nadzorov je IRSD 2020 opravljal tudi drugo strokovno delo in nudil strokovno pomoč delavcem in delodajalcem.

IRSD poroča tudi o potencirani rasti števila prejetih prijav v zadnjih letih. Leta 2020 je prejel 9.260 prijav, kar je v primerjavi s 7.215 prijavami 2019 precejšen porast. Največ prijav je 2020 prejel na področju delovnih razmerij (6.867), vsega skupaj pa je bilo ugotovljenih 19.028 kršitev, na podlagi česar je IRSD izdal 9.508 upravnih in prekrškovnih ukrepov ter podal 29 naznanil sumov storitve kaznivega dejanja oziroma kazenskih ovadb. Izrečenih je bilo za 4.011.975,86 evra glob.

Na področju varnosti in zdravja pri delu so inšpektorji 2020 izvajali nadzore pri vseh delodajalcih (večjih, manjših in pri samozaposlenih osebah). Pri tem IRSD opozarja na zahtevne razmere 2020 v zvezi s COVID-19 tako pri izvajanju inšpekcijskih nadzorov kot z vidika izvajanja delovnih procesov pri delodajalcih. Intervencijska zakonodaja in drugi predpisi, sprejeti z namenom zaježitve širjenja COVID-19, so po oceni IRSD v bistveni meri vplivali tudi na ponujanje in prodajo blaga ter storitev neposredno potrošnikom na območju Republike Slovenije.

Na področju varnosti in zdravja pri delu je IRSD 2020 prejel 2.043 prijav, kar je bistveno več kot 2019 (995 prijav). Na podlagi ocene o večji verjetnosti tveganj za varnost in zdravje delavcev je IRSD izvedel največ nadzorov v gradbeni dejavnosti, sledile so ji predelovalna dejavnost, dejavnost trgovine in dejavnost gostinstva. Večje število nadzorov, povezanih z varnostjo in zdravjem pri delu zaradi COVID-19, je 2020 po oceni IRSD vplivalo na manj realno sliko ostalih tveganj z navedenega področja. Na splošno pa IRSD ugotavlja, da se razmere na področju varnosti in zdravja pri delu ne izboljšujejo, za področje gradbeništva ocenjuje, da se celo slabšajo. Po ugotovitvah IRSD so delodajalci v obdobju epidemije COVID-19 več pozornosti v zvezi z varnostjo in zdravjem pri delu posvečali ukrepom, povezanih s COVID-19, posledično pa manj dosledno izvajali druge naloge z navedenega področja.

V okviru 7.016 inšpekcijskih nadzorov na področju varnosti in zdravja pri delu so inšpektorji ugotovili 10.189 kršitev, med katerimi so ponovno izstopale kršitve v zvezi s postopki ocenjevanja tveganj (25 % vseh zaznanih kršitev), sledile pa so jim kršitve urejenosti in varnosti delovnih mest na prostem, še zlasti na gradbiščih; zagotavljanje zdravstvenega varstva ter usposabljanje delavcev za varno delo. Leta 2020 je IRSD raziskal tudi 102 nezgodi v zvezi z delom delavcev, prijavljenih pa je bilo tudi 17 nezgod pri delu, v katerih so se delavci smrtno ponesrečili (16 v Sloveniji, eden v tujini).

IRSD poroča, da so inšpektorji s področja varnosti in zdravja pri delu tudi 2020 posebno pozornost posvečali preventivnim aktivnostim, med drugim so delavcem in delodajalcem nudili pisno in ustno strokovno pomoč. IRSD pri tem napoveduje, da bo tudi v prihodnje posebno pozornost posvečal izobraževanju o nujnosti preventivnih ukrepov tako predstavnikov delodajalcev kot delavcev, vključno s strokovnimi delavci na navedenem področju.

IRSD v poročilu za 2020 ugotavlja, da so lani le redki delodajalci prilagodili izjavo o varnosti z oceno tveganja novonastali situaciji in jo dopolnili z ocenjevanjem novih tveganj ter določitvijo ukrepov glede na novo biološko tveganje, ki ga predstavlja COVID-19. Delodajalci so po ugotovitvah IRSD večinoma sprejemali le ukrepe v obliki navodil, povzetih iz priporočil medicinske stroke. V času epidemije COVID-19, zlasti v prvem valu, je po ugotovitvah IRSD s strani strokovnih organizacij za varnost pri delu kot tudi izvajalcev medicine dela umanjala tudi ustrezna in zadostna pomoč delodajalcem pri pripravi ustreznih ukrepov, povezanih s COVID-19. Slednje vodi do ugotovitve, da večina strokovnih delavcev, ki naj bi opravljala strokovne naloge varnosti in zdravja pri delu, med katere sodi tudi ocena tveganj, ni dovolj strokovno usposobljenih za obravnavo zahtevnejših področij varnosti in zdravja pri delu.

IRSD prav tako še vedno pogreša aktivnejše sodelovanje izvajalcev medicine dela v postopkih ocenjevanja tveganj, predvsem glede ogleda delovnih mest in svetovanja delodajalcem v zvezi z ergonomsko ureditvijo delovnih mest v proizvodnem procesu. Pri tem IRSD izpostavlja trud Kliničnega inštituta za medicino dela, prometa in športa, Združenja za medicino dela, prometa in športa ter posameznih izvajalcev medicine dela, ki ga vlagajo v izboljšanje delovanja specialistov medicine dela na tem področju.

IRSD je tudi 2020 izvajal nadzore na t. i. reprezentativnem vzorcu pravnih subjektov, in sicer že 17. leto zapored. Izvedba takšnih nadzorov je v preteklih letih že pokazala, da ugotovitve iz navedenih nadzorov dokaj realno prikazujejo stanje skrbi za varnost in zdravje pri delu v Sloveniji. Delež subjektov, pri katerih je bil nadzor varnosti in zdravja pri delu opravljen prvič, se niža že dve zaporedni leti in je 2020 znašal 57 % (2019 je znašal 63 %).

Državni svet v zvezi s področjem varnosti in zdravja pri delu ocenjuje, da se je 2020 zaradi epidemije COVID-19 jasno pokazala kritična situacija na področju medicine dela in da, navkljub precej obsežni zakonski ureditvi, izvajanje skrbi za varnost in zdravje pri delu v praksi ne deluje, kot bi moralo. Na pomanjkljivosti v sistemu varnosti in zdravja pri delu sicer sindikati in IRSD neuspešno opozarjajo že dlje časa.

Državni svet izpostavlja tudi trend višanja števila nesreč pri delu s smrtnim izidom od 2018 naprej. Tudi slednje po oceni predstavnikov interesov delojemalcev v Državnem svetu nakazuje, da se nekateri delodajalci še vedno ne zavedajo nujnosti skrbi za varnost in zdravje delavcev, ne glede na to, da jim IRSD lahko nudi ustrezno strokovno pomoč pri organizaciji dela, ki bi bila skladna z zakonskimi zahtevami.

V zvezi s področjem varnosti in zdravja pri delu Državni svet ponovno opozarja, da je nesprijemljivo, da pravilnik o poklicnih boleznih še vedno ni bil sprejet in da v Sloveniji še vedno uradno prepoznavamo zgolj eno poklicno bolezen - azbestozo. Primerjalno gledano na navedenem področju Slovenija v okviru Evropske unije nedvomno izstopa v negativni smeri. Ocenjuje se, da odgovorne institucije v državi,

navkljub pripravljenosti delodajalcev in delojemalcev na ureditev navedenega področja, še vedno niso opravile svoje naloge. Tudi 2021 na navedenem področju, kot kaže, še ni pričakovati bistvenega napredka.

IRSD je na področju nadzora delovnih razmerij 2020 opravil 10.031 inšpekcijskih nadzorov, prejel pa je 6.867 novih prijav od delavcev ali drugih organov (znatno več kot 2019, ko je bilo število prijav 5.958). V okviru izvajanja sprejetih programskih usmeritev, ki jih je zaradi epidemije moral sproti prilagajati aktualni situaciji, je IRSD 2020 pričel s poostrenim nadzorom na področju plačila za delo, vključno z nadzorom nad izplačilom minimalne plače v skladu z novelo Zakona o minimalni plači, ki je začel veljati 1. 1. 2020. Izplačilu minimalne plače je IRSD celotno 2020 posvečal precejšnjo pozornost tudi zato, ker so ga sindikati opozorili na nekatere zlorabe omenjenega instituta. IRSD je 2020 začel izvajati tudi Akcijo nadzora delovnopravne zakonodaje v dejavnosti šolstva, a jo je moral zaradi razglašene epidemije predčasno prekiniti.

Epidemija po ugotovitvah IRSD ni vplivala samo na njegovo delo, ampak tudi na delo pri ostalih delodajalcih. Mnogi med njimi so bili na začetku epidemije primorani zapreti svoja vrata in začasno prenehali z delovanjem, prihajalo je tudi do odpuščanja delavcev. V prvem valu epidemije se je posledično na IRSD vsulo veliko število vprašanj, ki so terjala strokovno pomoč. Maju in junija 2020 je IRSD beležil večje število prijav glede kršenja obveze izplačila kriznega dodatka, določen delež prijav pa se je nanašal tudi na odpoved pogodbe o zaposlitvi, odrejanje koriščenja letnega dopusta, čakanje na delo od doma itd. V drugem valu se je prej navedena aktivnost ponovila, s to razliko, da večji delodajalci v drugem valu niso začasno prenehali s poslovanjem.

IRSD v poročilu za 2020 izpostavlja tudi sprejem več intervencijskih zakonov, ki so se v precejšnji meri nanašali na delovnopravno področje, pri čemer so bili nekateri instituti delovnopravne zakonodaje spremenjeni oziroma dopolnjeni (nekateri le začasno), nekateri pa uveljavljeni čisto na novo (npr. krizni dodatek). Hkrati je bilo IRSD podeljenih več novih pristojnosti in pooblastil za ukrepanje, med drugim pristojnost za nadzor nad izvajanjem prvega odstavka 39. člena Zakona o nalezljivih boleznih (ZNB-1) (ukrep velja do 31. 12. 2021). Vse institute iz interventnih zakonov je in bo IRSD nadziral poostreno ves čas trajanja ukrepov.

V času epidemije COVID-19 je IRSD moral prilagoditi tudi način opravljanja inšpekcijskih nadzorov, in sicer tako, da so inšpektorji pri nadzorih na terenu ter pri opravljanju ostalega dela na podlagi osebnega stika s strankami spoštovali priporočila Nacionalnega inštituta za javno zdravje, delo pa so opravljali tudi od doma.

Od konca marca 2020 do maja 2020 je IRSD na področju nadzora delovnih razmerij v upravnih zadevah v skladu z Zakonom o začasnih ukrepih v zvezi s sodnimi, upravnimi in drugimi javnopravnimi zadevami za obvladovanje širjenja nalezljive bolezni SARS-CoV-2 (COVID-19) (ZZUSUDJZ) pretežno opravljal zgolj nujne naloge, na področju prekrškov pa zgolj in samo nujne zadeve (nadzor nad interventno zakonodajo ter kršitvami nekaterih drugih pravic delavcev, npr. odpoved pogodbe o zaposlitvi, izraba letnega dopusta, plačilo za delo, vključno z regresom ipd.). Glede na vse navedeno IRSD v poročilu navaja, da ugotovitve na področju nadzora nad delovnimi razmerji za 2020 niso povsem primerljive z ugotovitvami predhodnih let.

Pri izvajanju nadzorov nad interventno zakonodajo v povezavi z delovnimi razmerji je IRSD 2020 izmenjeval podatke z različnimi organi, predvsem z Zavodom RS za zaposlovanje, pri čemer je bilo največ kršitev evidentiranih v zvezi z izplačilom kriznega dodatka, ki ni bil izplačan v celoti ali pa ni bil ustrezno obračunan. Največji delež ugotovljenih nepravilnosti na področju delovnih razmerij se je tudi 2020 nanašal na plačilo za delo (neizplačilo ali prepozno izplačilo plače in dodatkov, kršitve v zvezi z minimalno plačo, neizplačilo ali pozno plačilo regresa za letni dopust itd.), kar je IRSD v sodelovanju s Finančno upravo RS poostreno nadziral celotno poročevalsko obdobje.

IRSD poroča tudi o številnih vprašanih glede sporazumnega prenehanja pogodbe o zaposlitvi, pri čemer pojasnjuje, da ZDR-1 v 81. členu jasno določa, kakšni so pogoji za sklenitev tovrstnega sporazuma, kljub temu pa so nekateri delodajalci na začetku epidemije 2020 takoj ponujali delavcem navedeno možnost oz. od delavcev pričakovali podpis bianco sporazumov. IRSD prav tako vsako leto ugotavlja, da nekateri delodajalci odjavljajo delavce iz socialnih zavarovanj brez prehodne pisne odpovedi pogodbe o zaposlitvi, za 2020 pa IRSD izpostavlja tudi kršitve v zvezi z letnim dopustom. Na začetku prvega vala epidemije je namreč IRSD zaznal kar nekaj primerov enostranskega odrejanja koriščenja letnega dopusta za 2020, nekateri delodajalci pa so neustrezno z obvestili opozarjali zaposlene, da ne smejo zapuščati Slovenije v času koriščenja letnega dopusta. Tako IRSD, MDDSZ kot nekateri drugi deležniki so jasno opozarjali, da takšno opozorilo ne sme imeti nobenih pravnih posledic za delavce, saj enostransko odrejanje letnega dopusta v času odrejene karantene ob vrnitvi v Slovenijo namreč ni dopustno. Letni dopust se namreč lahko koristi le v medsebojnem dogovoru med delavcem in delodajalcem.

IRSD je 2020 posebno pozornost na področju nadzora nad delovnimi razmerji posvetil preventivnim aktivnostim. Med drugim je na svoji spletni strani objavil več gradiv glede aktualnih problematik in okrepil strokovno pomoč, za katero so prosili tako delavci kot delodajalci. Pri tem IRSD izpostavlja dobro sodelovanje z MDDSZ.

Inšpektorji na področju delovnih razmerij ter varnosti in zdravja pri delu so 2020 izvajali tudi usmerjene akcije na 9 različnih področjih (iz vsakega od navedenih dveh delokrogov po tri, tri pa so bile skupne), za katera se ocenjuje, da predstavljajo največje tveganje z vidika pojava kršitev ter zagotavljanja varnosti in zdravja pri delu. Inšpekcijski pregledi v okviru usmerjenih akcij predstavljajo pomemben vidik delovanja IRSD, saj so npr. 2020 predstavljali kar 65 % vseh inšpekcijskih pregledov s področja varnosti in zdravja pri delu ter delovnih razmerij (2020 izvedenih 11.182 inšpekcijskih pregledov v okviru usmerjenih nadzorov od skupno 17.047 vseh inšpekcijskih pregledov na teh dveh področjih).

IRSD poroča tudi o povečanju števila prijav 2020 v okviru socialne inšpekcije, ki nadzira izvajanje Zakona o socialnem varstvu (ZSV), in sicer 350. Socialna inšpekcija je sicer 2020 zaključila obravnavo 366 prijav (nekaj še iz preteklih let). Največ inšpekcijskih zadev se je nanašalo na ravnanja centrov za socialno delo (urejanje razmerij med starši in otroki po razpadu družinske skupnosti; naloge, povezane s postavitvijo skrbnika in izvajanjem skrbniških nalog; zaščita ogroženih otrok ter rejništvo; obravnava nasilja v družini itd.), takoj za tem pa na delo izvajalcev institucionalnega varstva starejših.

IRSD sicer ugotavlja, da so bili tudi na področju socialnega varstva 2020 izvajalci primorani prilagoditi svoje delo novim razmeram, povezanimi s COVID-19, kar je posledično vplivalo tudi na uporabnike njihovih storitev. Slednji so se, poleg lastne negotovosti glede virusa COVID-19, srečevali tudi z nejasnostjo v zvezi z delovanjem institucij, pri katerih so želeli uveljaviti svoje pravice.

IRSD poroča tudi o projektni enoti, ki deluje že pet let, in sicer v zvezi s projektom Odpravimo konflikte na delovnem mestu – ozaveščanje o možnosti posredovanja v sporu med delavcem in delodajalcem ter svetovanje delodajalcem, ki je v večjem delu (80 %) financiran iz sredstev Evropskega socialnega sklada, v preostalem delu pa iz sredstev proračuna Republike Slovenije. Epidemija virusa COVID-19 je 2020 preprečila izvedbo nekaterih načrtovanih dejavnosti in dogodkov v okviru navedenega projekta, zato je bilo treba najti ustrezne rešitve – prenos dela aktivnosti na splet z izvedbo predavanj v obliki spletnih seminarjev (na temo raznih vidikov zagotavljanja zdravja pri delu delavcev in pravil opravljanja dela na domu), izvedeni so bili tudi t. i. »on-line« posveti.

IRSD je tako kljub oviram uspel projekt uspešno izvajati naprej in dosegel oz. celo že nekoliko presegel kazalnike, ki se nanašajo na število informiranih delodajalcev o vsebinah projekta. V drugi polovici 2020 so bili preseženi tudi cilji glede izvedenih mediacij za celotno trajanje projekta (124 izvedenih mediacij v primerjavi z osnovno postavljenim ciljem 100 izvedenih mediacij). Rezultati izvedenih mediacij kažejo na 75 %-no stopnjo uspešnosti doseganja sporazumnega dogovora med delodajalcem in delavcem. S tem so bili zastavljeni cilji za vseh šest let projekta, ki se zaključijo konec novembra 2022, že krepko preseženi.

IRSD na podlagi svojih ugotovitev iz prakse v skladu s 7. členom ZID-1 vsako leto poda tudi več predlogov sprememb zakonodaje in podzakonskih aktov. Pri pripravi predlogov IRSD sledi načelu prioritete in uresničljivosti. Tako je npr. 2020 na področju delovnih razmerij, med drugim, predlagal spremembe Zakona o delovnih razmerjih (ZDR-1), Zakona o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev (ZZSDT), Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2), Zakona o čezmejnem izvajanju storitev (ZČMIS), Zakona o urejanju trga dela (ZUTD) in Zakona o gospodarskih družbah (ZGD-1).

Ena od ključnih pripomb IRSD v zvezi z zakonodajo s področja delovnih razmerij ostaja nujnost spremembe Zakona o evidencah na področju dela in socialne varnosti (ZEPDSV), na pomanjkljivosti katerega IRSD opozarja že od 2006, saj zaradi tega ne more ustrezno izvajati svojih nalog. Na navedenem področju so bile 2019 sicer že sprožene določene aktivnosti, med drugim je bila ustanovljena pogajalska skupina v okviru Ekonomsko-socialnega sveta, nato pa 2020 ni bilo zaznati večjega napredka.

IRSD v poročilu za 2020 posebej izpostavlja, da so v navedenem letu v okviru ugotovljenih kršitev ponovno izstopale kršitve v zvezi z delovnim časom ter zagotavljanjem odmora in počitka (pri nekaterih delodajalcih namenoma, pri drugih zaradi malomarnosti ali nevednosti), pri čemer IRSD ponovno opozarja na neustrezne podlage za nadzor navedenih institutov. Tisti delodajalci, ki načrtno kršijo zakonodajo na tem področju, po ugotovitvah IRSD pogosto vodijo dvojne evidence, se poslužujejo fleksibilnega razporejanja delovnega časa, kar ne izvajajo v skladu s predpisi.

Državni svet se, na podlagi ugotovitev iz prakse, pridružuje navedenim opozorilom, saj trenutna ureditev omogoča delodajalcem, da v evidence delovnega časa posegajo po lastni želji (brišejo ure, prilagajajo evidence itd.), pri čemer jim je zaradi pomanjkanja ustreznih zakonskih in podzakonskih podlag v dokaznih postopkih kršitve težko dokazati (nedavni primer večjega podjetja, v katerem brez posledic dokazano prirejajo evidence, saj inšpektorji nimajo podlag za ukrepanje). Glede na to, da se je Slovenija v povezavi z Mehanizmom za okrevanje in odpornost zavezala k pospešeni digitalizaciji posameznih področij družbe, na navedenem področju neutemeljeno zaostajamo.

IRSD je 2020 podal tudi priporočila v zvezi s področjem varnosti in zdravja pri delu. Pozval je k sprejemu nove Uredbe o zagotavljanju varnosti in zdravja pri delu na začasnih in premičnih gradbiščih ter k intenzivni pripravi predpisov na področju usposabljanja koordinatorjev za varnost in zdravje pri delu na začasnih in premičnih gradbiščih, na področju varnosti pred električnim tokom, na področju varstva pri delu v gozdarstvu in pri ročnem premeščanju bremen.

V zvezi s slednjim IRSD posebej opozarja, da mišično-kostna obolenja predstavljajo veliko težavo za zdravje zaposlenih ne samo v Sloveniji, ampak v celotni Evropski uniji. Posledično bo Evropska unija 2021 in 2022 izvajala posebno kampanjo v zvezi s prilagoditvami delovnega mesta, kar po ugotovitvah IRSD delodajalci v Sloveniji še vedno ne prepoznavajo kot nujno za izboljšanje pogojev za delo zaposlenih. IRSD opozarja, da ne glede na teže bremen, škodo za zdravje lahko povzročijo neprimerni in ponavljajoči se gibi.

IRSD ocenjuje, da se bo s sprejemom prej navedenega pravilnika področje zagotovo poenotilo, hkrati pa bo predstavljal vodilo za delavce, da bodo tudi sami znali bolje prepoznati tveganja, ki so jim izpostavljeni pri prenašanju bremen. IRSD se sicer zaveda, da zgolj sprejem pravilnika sam po sebi ne bo prinesel nujnih sprememb, ampak ga bo treba tudi ustrezno implementirati. Pri tem se je IRSD v akcijskem načrtu že zavezal, da bo v določenem času po uveljavitvi pravilnika začel z usmerjenimi akcijami nadzora na navedenem področju, in sicer v panogah, v katerih bi slednje lahko pričakovano predstavljalo težave (npr. v panogi trgovine).

Državni svet ugotavlja, da se v zvezi s sprejemom Pravilnika o ročnem premeščanju bremen 2021 že odvijajo določene aktivnosti, kar podpira, saj navedeno področje prepoznava kot eno od ključnih pri zagotavljanju varnosti in zdravja pri delu zaposlenih v nekaterih panogah, med drugim tudi v trgovini. Kot je bil seznanjen Državni svet, MDDSZ upa, da bo navedeni pravilnik sprejet še letos, saj že potekajo pogovori s socialnimi partnerji o njegovi vsebini.

Državni svet ocenjuje, da bi upoštevanje predlogov IRSD glede nujnih sprememb zakonodaje in podzakonskih aktov zagotovo lahko prineslo bistvene spremembe pri delu IRSD, saj slednji navedene predloge oblikuje na podlagi konkretnih ugotovitev iz prakse. Ob tem Državni svet opozarja, da se lahko rešitve na posameznih izpostavljenih kritičnih točkah zakonske in podzakonske ureditve, ki bodo dejansko učinkovite in splošno sprejete, oblikuje zgolj na podlagi ustreznega socialnega dialoga, kar se je v preteklih letih že večkrat izkazalo.

Državni svet ugotavlja, da tudi pristojno MDDSZ kot enega od ključnih delov poročila IRSD prepoznava njegova priporočila za spremembo zakonodaje, saj je ravno IRSD

tisti, ki pri svojem delu neposredno ugotavlja, kje se pojavljajo težave pri implementaciji zakonodaje in kateri deli zakonodaje onemogočajo bolj učinkovito delo inšpektorjev ali omogočajo zlorabe posameznih zakonskih določb. MDDSZ dodatno pojasnjuje, da vsako leto posebej skrbno prouči podane predloge IRSD in jih skuša uresničiti v največji možni meri.

IRSD v poročilu za 2020 ponovno izpostavlja veliko kadrovske stisko inšpektorata, saj 89 inšpektorjev (na področju nadzora delovnih razmerij 52, na področju nadzora varnosti in zdravja pri delu 31 ter v okviru socialne inšpekcije 6) ne zadošča za učinkovito izvajanje nalog IRSD na vseh treh ključnih področjih njegovega dela. Od leta 2018 do 2020 se je število inšpektorjev povečalo le za 2 osebi. Še zlasti je opazno pomanjkanje inšpektorjev na področju nadzora delovnih razmerij, v okviru katerega je težko pričakovati, da bo 52 inšpektorjev lahko izvajalo res učinkovit nadzor nad več kot 220.000 poslovnimi subjekti v državi (na dan 31. 12. 2020 jih je bilo v Poslovni register Slovenije vpisanih 221.711, od leta 2018 se je njihovo število povečalo za več kot 50.000). IRSD poziva tudi k okrepitvi kadrovske strukture na področju varnosti in zdravja pri delu, na katerem se je ravno v času epidemije število nalog obstoječim inšpektorjem občutno povečalo, še bolj pa je prišla do izraza nuja zagotavljati varno in zdravo delovno okolje. Zanedarjanje področja varnosti in zdravja pri delu ima namreč po opozorilih IRSD lahko dolgoročne negativne posledice v obliki povečanega števila dolgotrajnih invalidskih odsotnosti, invalidskih upokojitev itd.

IRSD poroča tudi o tem, da se je 2020 zaradi epidemije COVID-29, še bolj kot v preteklih letih, kot problematična izkazala visoka povprečna starost inšpektorjev (v 2020 48,02 let), saj jih je kar nekaj sodilo v rizično skupino, zato v času epidemije niso mogli opravljati dela na terenu. Posledično IRSD še enkrat opozarja, da je pri zaposlovanju na področju inšpekcije dela treba razmišljati tudi o tem, da oblikovanje in razvoj dobrega kadra terja več let.

Navedenim pripombam o kadrovske stiski IRSD se, kot že večkrat poprej, pridružuje tudi Državni svet, ki se zaveda, da glede na trenutno kadrovske sestavo, IRSD deluje na zgornjem robu svojih zmoglosti, dodatno pa inšpektorje po novem obremenjujejo še naloge, pridobljene med epidemijo COVID-19. Državni svet se posledično zaveda, da je težko pričakovati, da bodo inšpektorji v obstoječem številu pri svojem delu lahko dejansko dosegali bistvene premike na posameznih kritičnih področjih.

Ugotovitve o ponavljajočih se kršitvah na posameznih kritičnih področjih (izplačila plač in regresa) so po oceni Državnega sveta logična posledica dejstva, da se s trenutno kadrovske strukturo in malo več kot 17.000 pregledi na letni ravni težko vpliva na vse poslovne subjekte v državi, ki jih je trenutno, kot že omenjeno, več kot 221.000. Pretežni del navedenih subjektov tako še vedno ni doživel obiska IRSD. Ob tem Državni svet izpostavlja, da pomen IRSD ne prepozna zgolj v njegovi represivni, ampak predvsem svetovalni in preventivni vlogi. Tudi zaradi tega bi bila njegova kadrovska okrepitev nujna.

Državni svet posledično še posebej pozdravlja vse pozitivne premike na posameznih kritičnih področjih (npr. pri izplačilu regresa ali pri obračunu minimalne plače), ki se dogodijo, kadar začne IRSD na posameznem področju izvajati usmerjene akcije. Nekateri delodajalci namreč šele ob obisku inšpektorja in ob seznanitvi z vsemi nepravilnostmi ugotovijo, da morajo spoštovati določena pravila oziroma dobijo

priložnost, da se seznanijo s pravilnim načinom dela na področju delovnih razmerij ter varnosti in zdravju pri delu. Po oceni Državnega sveta bi se z bistveno okrepljeno kadrovske strukturo IRSD lahko na podlagi navedenih dobrih praks večino kritičnih področij uredilo veliko hitreje in še bolj učinkovito.

Državni svet je bil seznanjen tudi s stališčem MDDSZ, ki se zaveda kadrovske stiske na IRSD in skuša aktivno pripomoči k njeni razrešitvi. Poroča namreč, da je v kadrovski načrt ministrstva, ki pa terja še potrditev s strani Vlade RS, že vključilo večje število dodatnih kadrov v okviru IRSD.

Državni svet ugotavlja, da Vlada Republike Slovenije in pristojno MDDSZ poročilo IRSD ocenjujeta pozitivno in kot skladno s smernicami, določenimi v Zakonu o inšpekciji dela (ZID-1). MDDSZ pritrjuje tudi ugotovitvam IRSD, da je bilo njegovo delo v času epidemije COVID-19 oteženo in drugačno, kar je razvidno tudi iz njegovega poročila za 2020. MDDSZ prav tako ocenjuje, da se je IRSD dobro in hitro odzval na vse nove izzive pri delu, za kar mu izreka pohvalo.

Tudi Državni svet poročilo IRSD v celoti ocenjuje kot kakovostno in informativno, IRSD pa izreka posebno pohvalo za delo in hitro odzivnost v oteženih okoliščinah. Državni svet ugotavlja, da se je pristojna Komisija Državnega sveta za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide z vsebino poročila IRSD seznanila na Svetovni dan dostojnega dela (7. oktober) in posledično kot nujno izpostavila skrb za dostojno delo v Republiki Sloveniji, pri tem pa pristojno MDDSZ ter IRSD prepoznala kot ključna deležnika, ki lahko pripomoreta k navedenemu cilju.

Državni svet ocenjuje, da bi bilo poročilo IRSD za 2020 brez izzivov, povezanih s COVID-19, zelo verjetno primerljivo s poročili iz preteklih let, saj nekatere ključne težave (npr. neizplačilo plač in regresa) ostajajo aktualne. Državni svet je bil v zvezi z vprašanjem glede razlogov za neizplačila ali zapoznela izplačila plač in regresa s strani IRSD seznanjen, da slednji pri svojih pregledih naleti na dve vrsti delodajalcev – na tiste, ki navedenih obvez načrtno ne izpolnjujejo (zavestno ne izvedejo postopkov, izvajajo različne vrste pobotov z zaposlenimi brez pisnega dogovora ali pa računajo na to, da delavec zaradi neizplačanega sorazmernega dela regresa ne bo vložil tožbe, če je bil pri delodajalcu zaposlen zgolj krajši čas) in na tiste, ki obveze kršijo zaradi malomarnosti ali zaradi likvidnostnih težav (več primerov kršitev pri manjših delodajalcih v dejavnosti trgovine in gostinstva 2020 zaradi bistveno zmanjšanih prihodkov od poslovanja).

V povezavi s proaktivnim reševanjem zaznanih težav predstavniki interesov delojemalcev v Državnem svetu izražajo posebno zahvalo IRSD za aktivno vključevanje v razreševanje zaznanih težav glede nepravilnega obračuna dodatka k minimalni plači in nadomestil, povezanih z minimalno plačo. IRSD je namreč na navedeno temo, skupaj s pristojnim MDDSZ in sindikati, intenzivno obveščal delodajalce o pravilnem načinu obračuna minimalne plače v skladu z novo ureditvijo iz začetka 2020, med drugim tudi s posebnimi pojasnili in objavami na spletu. Posledično ob pregledih ni bilo zaznati veliko kršitev na navedenem področju (nekaj manj kot 80).

Državni svet ugotavlja, da IRSD v prihodnje načrtuje tudi usmerjeno akcijo nadzora nad odpovedmi pogodb o zaposlitvi iz poslovnih razlogov, pri čemer izpostavlja vprašanje obsega pristojnosti IRSD pri preprečevanju kršitev iz navedenega naslova,

glede na to, da je vprašanje zakonitosti ali nezakonitosti takšnih dejanj v pristojnosti sodišč. IRSD pritrjuje oceni Državnega sveta, da so pristojnosti IRSD na navedenem področju omejene, saj lahko IRSD nadzira zgolj način izpeljave navedenega postopka, ne pa tudi zakonitosti oziroma utemeljenosti razlogov za odpoved pogodbe iz poslovnega razloga. Slednje je, kot že rečeno, prepuščeno sodiščem, IRSD ima zgolj možnost začasnega zadržanja navedene odpovedi in še to le v izjemnih primerih, ko so kumulativno izpolnjeni pogoji – da gre za samovoljo delodajalca in da bi za delavca zaradi odpovedi nastala nenadomestljiva škoda za delavca. Ob tem IRSD izpostavlja visoke dokazne standarde sodišč v zvezi z navedeno možnostjo. IRSD zato ocenjuje, da bi se na navedenem področju največ napredka lahko doseglo s preventivnimi aktivnostmi, saj tudi letos na to temo prejema veliko vprašanj. IRSD je sicer že 2020 v zvezi z zaznanimi primeri sporazumnih odpovedi pogodb o zaposlitvi opozarjal delavce, naj ne podpisujejo t. i. bianco listin, ki jih lahko kasneje delodajalci samovoljno uporabijo za odpoved delovnega razmerja.

Državni svet prav tako ugotavlja, da bi se s pospešeno digitalizacijo na področju delovnih razmerij in varnosti in zdravja pri delu, na podlagi boljših povezav IRSD s podjetji, lahko zagotovilo bistveni napredek tako pri nadzoru nad prej navedenimi področji kot tudi v zvezi s svetovalno in preventivno vlogo IRSD. Vse navedeno pa je v tesni povezavi tudi s kadrovsko strukturo IRSD, ki pa je, kot že opozorjeno, trenutno še vedno prešibka.

V zvezi z navedenim je bil Državni svet seznanjen, da ima trenutno IRSD zaposlenega zgolj enega informatika, kar bistveno otežuje napredek na področju nadaljnje informatizacije oziroma digitalizacije. Poroča pa, da je v sodelovanju z MJU vendarle uspel oblikovati posebno aplikacijo kot pomoč pri nadzoru IRSD nad 39. členom ZNB-1. Navedena aplikacija omogoča hkratno beleženje izpolnjevanja štirih različnih pogojev s strani proučevanega subjekta, nato pa tudi neposreden prenos podatkov v bazo podatkov, ki služi kot podlaga za poročilo o izvedenem nadzoru. Navedena informacijska podpora tako bistveno razbremeni inšpektorje z vidika administrativnih opravil. IRSD posledično pritrjuje stališču Državnega sveta, da bi se z več sredstvi in kadri na področju digitalizacije lahko naredilo bistvene premike v učinkovitosti delovanja IRSD.

Državni svet je bil v zvezi z navedeno tematiko seznanjen tudi s pojasnilom MDDSZ, ki se IRSD trudi zagotoviti dodatna sredstva za nadaljnjo informatizacijo iz sredstev EU. Tudi samo namreč ocenjuje, da bi uporaba informacijske tehnologije olajšala delo IRSD z vidika administrativnih obremenitev in optimizacije procesov.

Državni svet ugotavlja, da IRSD pri svojem delu sodeluje z različnimi državnimi organi, pri čemer se osredotoča na izmenjavo informacij, učinkovito preventivno in represivno delovanje. Sodeluje z ostalimi inšpektorati v Republiki Sloveniji (2020 se je spričo novo podeljenih nalog IRSD okrepilo sodelovanje z Zdravstvenim inšpektoratom), z MDDSZ, Finančno upravo Republike Slovenije itd, aktiven je tudi na mednarodni ravni.

Tudi MDDSZ, tako kot IRSD, poroča o njunem aktivnem in dobrem medsebojnem sodelovanju ter izmenjavi stališč, še zlasti 2020, ko je bilo sodelovanje zaradi epidemije COVID-19 še toliko bolj intenzivno.

IRSD poroča tudi o dobrem sodelovanju s strokovnimi združenji delodajalcev in delojemalcev oziroma sindikati, čemur pritrjujejo tudi predstavniki delodajalcev in delojemalcev v Državnem svetu ter izražajo upanje na nadaljnje dobro sodelovanje.

* * *

Za poročevalko je bila določena državna svetnica Lidija Jerkič.

* * *

Predlog mnenja Državnega sveta je pripravljen na podlagi Poročila pristojne Komisije Državnega sveta za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide.